

SCUBA SHOP

DNEVNI RONILAČKI IZLETI

RONILAČKI KURSEVI

POSEBNI
POPUSTI
ZA RONILAČKE KLUBOVE

Barsko šetalište, objekat Potkovića, Obala 13. jula bb
+382 30 314 690, +382 69 495 604
E-mail: info@divemontenegro.com

www.divemontenegro.com

PODVODNA ARHEOLOGIJA

Podvodna istraživanja Crne Gore Maljevik 2010

Piše: Mladen Zagarčanin, arheolog
Fotografije: Dušan Varda

Prije nekoliko mjeseci bilo je skoro nezamislivo da se na prostoru Crnogorskog primorja mogu organizovati podvodna arheološka istraživanja. Svako ko je i malo upoznat sa stanjem unutar ove profesije u Crnoj Gori mogao je samo da odmahne glavom i da se sarkastično nasmije. Međutim, nakon fantastičnog otkrića kamenih arhitektonskih elemenata u plićaku uvala Maljevik, i jednim prilično mukotrpnim pripremnim radom, otvorena je nova stranica u arheologiji Crne Gore.

U saradnji sa univerzitetom u Southampton-u, Centrom za podvodnu arheologiju, kojim rukovodi dr Lucy Blue, uspjeli smo da organizujemo prva podvodna sistematska istraživanja lokaliteta na našoj obali. Projekat je započet pod nazivom „Spašavanje podvodnog naslijeđa Crne Gore – Maljevik 2010“. Nakon pripremljenog projekta, koji je obuhvatao Maljevik, uvalu blizu Sutomora, i Bigovicu, uvalu koja se nalazi u neposrednoj blizini Luke, uslijedila je materijalna pomoć Hedley Trust fondacije, velikog arheološkog mecena lorda Seinsburija, koja je omogućila da se krene u pripremu konkretnoj realizaciji.

Ekipu koju je okupio Southemnton University, činili su osim dr Lucy Blue (UK) i dr Athena Trakadas (UK), kustosa muzeja Vikinga u Stokholmu, Matt Dawson (USA), arheo snimatelj i doktor pomenutog univerziteta, dr Ania Kotarba-Morley (UK), i master studenti: Angela Rodriguez (Kolumbija), Anya Rutter (Njemačka), Quinn Saint Amand (USA), Charles Le Quesne (UK), član RPS kompanije, i Mike Morley (UK), geolog, predavač na Oksfordu. Naravno, cilj projekta je bio da se oformi ekipa arheologa i

studenata arheologije iz Crne Gore, jer se istraživanje zasnivalo i na obuci naših studenata u oblasti ronjenja prilikom radova u arheologiji i savlađivanju metodologije podvodnog istraživanja. Tako je oformljena prva podvodno-arheološka ekipa u istoriji arheologije Crne Gore, pod pokroviteljstvom JP Kulturni centar – Zavičajni muzej Bar, koju čine: Dejan Drašković, Petra Zdravković, Ivana Medenica i Mladen Zagarčanin, arheolozi ronioci, i Nikola Borovinić, student arheologije.

Na početku, činilo se skoro nemogućim pronaći adekvatnu logistiku koja funkcioniše na nivou države, a koja bi nam pomogla da prebrodimo možda i još težu prepreku nego što je nedostatak tehničkih sredstava, a to su administrativni problemi oko dozvola za ronjenje i istraživanje. U ovom dijelu projekta uz pomoć Ronilačkog saveza Crne Gore i njegovog člana Vanje Miloševića, kao i uz pomoć Regionalnog centra za obuku i deminiranje u Bijeloj, na čelu sa Veselinom Mijajlovićem, dobili smo neophodnu podršku u prevazilaženju ovih problema. U isti mah, Centar za Bijeloj nam je osim potrebnih dozvola dao na raspolaganje i dio ronilačke opreme, koju smo koristili tokom istraživanja. Veliku finansijsku pomoć imali smo od Ministarstva kulture Crne Gore, koje je pokrilo veliki broj troškova, a koji se tiču ronjenja, boravka i kupovine opreme.

Međutim, projekta ne bi bilo, ili bi se sve svodilo na puku formalnost i ispunjavanje obećanog zadatka koji smo najavljavali preko medija, da nije bilo ronilačkog kluba Scubaquest i broda Downunder, vlasnika Željka Dragutinovića. Od momenta kada smo stupili u kontakt sa Scubaquestom, cijeli projekat je postao nestvarno lijepa arheološka avantura, koju smo do tada mogli samo da sanjamo. Na brodu smo tokom 12 dana imali

svu potrebnu opremu, mogućnost rada u zatvorenim uslovima, korišćenje kuhinje, toaleta i, što je najvažnije, uživanje u radu i opuštanju nakon ronjenja. Takođe, sva tehnička logistika sprovedila se na Downunder-u, a neki od studenata arheologije su ovdje čak završili kurs za mlađeg ronionca neposredno prije početka istraživanja.

Svemu ovome pomogao je i Milan Aničić, koji je kao Željkov pomoćnik bio u svakom trenutku na raspolaganju i iskusnom i neiskusnom dijelu ekipe.

Za dvanaest dana ronjenja proveli smo, ponaosob, u prosjeku 22 sata pod vodom, što je oko 180 sati arheoloških istraživanja. To znači da smo skoro jedan dan potrošili ispod površine vode. Ponekad smo imali i do 3 ronjenja dnevno, što je izuzetno iscrpljujuće za neke od nas, kojima je ovo bio prvi put da povežemo više od tri dana ronjenja.

Prvi dio istraživanja bilo je rješavanje enigme Maljevika. Odakle veliki polufabrikovani antički arhitektonski elementi na maloj dubini? Da li se radi o brodolomu ili naselju gdje su se proizvodili? Istraživanje je uključilo i geološka ispitivanja kao i arheološka istraživanja obale, odnosno rekonstruiranja samog priobalja. Prema dosada obrađenim podacima, a oni uključuju cijelu uvalu Maljevika, došlo se do sledećih zaključaka: Primarni

lokalitet je podjeljen na dvije cjeline, koje uključuju dve skupine, od četiri i od dva arhitektonska elementa, međusobno udaljenih desetak metara. Bez sumnje, kamen je lokalnog porijekla, i može se pronaći u samoj blizini ronilačke lokacije. Postoje indicije da je klesan upravo na mjestu na kome su i otkriveni, a da je zbog pedološke depresije koja iznosi i do 4 metra, ovaj lokalitet in situ. To znači da je nivo obale od antičkih vremena potonuo, i da današnja geološka slika ne odražava stanje u rimskom dobu.

Nije pronađen veliki broj pokretnog arheološkog materijala, ali je, od vremena kada smo po prvi put objavili da se ovdje nalaze ostaci neke građevine, došlo do čišćenja materijala na obali i arheološkog materijala u plićaku blizu obale. Maljevik je vrlo brzo postao stecište „istraživača“, a nemali je broj onih koji su svoje teorije o Troji pomjerali baš ovdje.

Sekundarni dio plana istraživanja na Maljeviku bila je provjera cijele uvale. Sa jugoistočne strane, na samom ulazu u uvalu Maljevik, otkriveni su pjetroficirani ostaci dva antička brodoloma. Jedan je veći, i za njega se znalo i prije, ali od vremena od kada su ga skroz devastirali za kradljivce amfora više nije bitan. Ostao je veliki broj ulomaka koji ne bi mogli biti identifikovani da se nije pronašlo nekoliko dokaza (dna amfora), koji

potvrđuju da su ovdje amfore iz 1 i 2. vijeka, poznate pod nazivom Bridizi type. Ovaj brod se razbio o površinsku stijenu, a sav teret je upravo ispod nje, na rastojanju od 10 metara. Drugi tip amfora nalazi se u blizini iste podvodne stijene, i prema strukturi fragmenata pronađene keramike i njihovim morfološkim osobinama može se kazati da potiču iz Sjeverne Afrike, i da pripadaju periodu 4–5. vijeka.

Bigovica je sasvim drugačiji tip lokaliteta. To je jedno od najinteresantnijih mjesta za proučavanje arheologije malih emporiona, a sudeći po broju tipova amfora, ovo je možda najbogatije nalazište na istočnoj jadranskoj obali. Tipologija amfora seže od 3. vijeka prije Hrista, a prateći skoro sve vijekove, završava se oko 15. vijeka. Pronađeni su ulomci skoro svih poznatijih mediteranskih radionica, među kojima prednjače italo-grčki tipovi, Dressel 1 i 2 i Dressel 6b, istočno i sjevernomediteranski Late Roman 1 i 2, skoro sve poznatije sjevernoafričke produkcije, vizantijske amfore od 6. do 13. vijeka i još mnogo, mnogo toga. Kao i kod proučavanja Maljevika, i ovdje su uzeti sedimentološki i geološki uzorci, a rekonstruiran je širi pojas oko uvale, gdje su konstatovana neka fortifikaciona rješenja koja idu u prilog postojanju spekuluma (osmatračnice). Takođe, pronađena je rampa

za izvlačenje tereta, uklesana u živu stijenu pod uglom. Ovaj vještački prilaz zbog pretovara omogućavao je pristajanje blizu same obale, a u blizini su pronađena i dva velika recipijenta za vodu udubljena u stijeni.

Takođe, na Bigovici je pronađeno rebro nekog čamca ili manjeg drvenog brodića, koji je namjerno potopljen. Gomila kamena na čamcu ukazuje da je prije potonuća ovaj čamac opterećen, a zatim i potopljen. Od nalaza imamo puščano zrno iz Drugog svjetskog rata, što svakako ne može sa sigurnošću da datuje ovaj brod. Analize pomoću C14 metoda omogućile preciznije datovanje olupine.

Projekat bi trebalo da se nastavi i 2011. godine, a predviđa se proširenje radova na Bigovici, i istraživanje drugih uvala. Sama činjenica da postepeno dobijamo sliku pozicija i izgleda malih antičkih lučica za pretovar roba čini ovaj vid podvodne arheologije veoma interesantnim. Proučavanje odnosa ovih emporiona sa zaleđem na osnovu svih mogućih arheoloških, geoloških i fizičko-hemijskih parametara omogućuje da se bolje shvate trgovački preobražaji kroz istorijske epohe i uticaj geoloških promjena na mjenjanje mjesta pretovara roba iz cijelog Mediterana. Takođe, veoma je bitna tipologizacija pokretnog arheološkog materijala ispod mora da bi se pokazalo naučnoj javnosti da i na ovim prstorima fluktuiraju keramički i drugi predmeti, za koje se mislilo da dolaze samo u velike antičke centre na Jadranu. ■

TIKA VASILJEVIĆ
 ULICA MARINA 1, BEOGRAD
 011 2787-741, 3430-990
 062 871-62-27

SERVIS
GUMENIH ČAMACA

TRADICIJA, POSLOVNOST, KVALITET, TRAJNOST...